

ครูกัญญา โรหิตาจร: นักร้องเพลงไทยจากคลองบางใหญ่สู่กรมศิลปากร
KHRU KANYA ROHITAJOL: A SINGER FROM THE BANG YAI CANAL
TO THE FINE ARTS DEPARTMENT

นรพิชญ์ เลื่องลือ¹
Norapit Leanglue¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอชีวประวัติและบทบาทของครูกัญญา โรหิตาจร ในฐานะนักร้องคนสำคัญของสำนักดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค แห่งคลองบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี และคีตศิลปินหญิงคนสำคัญของกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ทางขับร้องประเภทเพลงเถา และเพลงตับของครูกัญญา โรหิตาจรเป็นทางที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูสกล แก้วเพ็ญภาค และครูอุ้น บัวเอี่ยมเป็นหลัก ในส่วนของทางขับร้องประเภทเพลงสำหรับการแสดงโขนและละคร โดยส่วนใหญ่เป็นทางที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูสุตาเขียววิจิตร และครูแซมซ้อย ดุริยพันธุ์ ด้วยลักษณะน้ำเสียงอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทำให้ครูกัญญา โรหิตาจรเป็นที่ยอมรับของคนในแวดวงคีตศิลป์ไทยและดนตรีไทยอย่างกว้างขวาง ครูกัญญา โรหิตาจรถือเป็นนักร้องเพลงไทยที่มีบทบาทในการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่ขับร้องเพลงไทยและมีบทบาทในด้านการสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้ทางคีตศิลป์ไทยของกรมศิลปากร ด้วยคุณูปการที่มีต่อวิชาคีตศิลป์ไทย จึงควรค่าแก่การศึกษาและเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาด้านคีตศิลป์ไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ครูกัญญา โรหิตาจร, นักร้อง, คลองบางใหญ่, กรมศิลปากร

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, norapit2556@gmail.com

¹ Lecturer, Department of Music Education, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thepsatri Rajabhat University, norapit2556@gmail.com

Receive 04/05/66, Revise 10/05/67, Accept 23/07/67

Abstract

This article presents the biography of Khru Kanya Rohitajol. She was a renowned singer at the Sakon Kaewphenkat Thai Classical Music Office at Bang Yai Canal in Nonthaburi Province. Khru Kanya was a distinguished musician at the Department of Fine Arts Office of Performing Arts Academy of Music. Khru Kanya sang a series of Thai classical songs with Khru Sakon Kaewphenkat and Khru A-ngun Bua-iam. She sang in the Khon stage performance with Khru Suda Khiawwichit and Khru Chaemchoi Duriyaphan. Khru Kanya had a unique, outstanding voice. Her experience and expertise were widely recognized by Thai singers and musicians. She was a Thai singer who inspired Thai other singers. Moreover, she played a key role in helping the Department of Fine Arts preserve and promote Thai classical music. Her contribution to Thai classical music is greatly appreciated and worthy of study.

Keywords: Khru Kanya Rohitajol, Singer, Bang Yai Canal, The Fine Arts Department

บทนำ

คลองบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต นักดนตรีไทยในจังหวัดนนทบุรีและใกล้เคียงมาเป็นเวลานาน ถือเป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ดนตรีไทย เนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสำนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงอย่างสำนักดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค ซึ่งถือเป็นสำนักดนตรีที่สร้างและบ่มเพาะนักร้องเพลงไทย นักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทยหลายท่าน อีกทั้งยังเป็นจุดกำเนิดบทเพลงไทยอันทรงคุณค่าอีกหลายเพลง

สำนักดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค เป็นสำนักดนตรีไทยที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งคลองบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เป็นสำนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงอย่างกว้างขวางไปทั่วทั้งจังหวัดนนทบุรีและใกล้เคียง ครูสกล แก้วเพ็ญภาคเป็นครูปี่พาทย์ที่หาตัวจับยากคนหนึ่งในยุคหนึ่ง มีความสามารถรอบด้านทั้งในด้านการประพันธ์เพลงไทย การประพันธ์ทางขับร้อง และการขับร้องเพลงไทย เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและเป็นศิครพของนักดนตรีไทยทั่วไป ลูกศิษย์ของครูสกล แก้วเพ็ญภาค มีมากมายหลายรุ่นทั้งรุ่นใหญ่รุ่นเล็ก เช่น ครูอุ่งน บัวเอี่ยม ครูละมุล เพือกทองคำ ครูสุรเดช กิมเปี่ยม ครูทเม็น นุชทรัพย์ ครูมนัส ตาดสุวรรณ ครูสำเนียง มีสาตร์ ครูไสยาสน์ แยมสุวรรณ ครูสำรวย ดุริยานนท์ และครูกัญญา โรหิตาจร เป็นต้น

ครูกัญญา โรหิตาจร ลูกศิษย์ด้านการขับร้องเพลงไทยของครูสกล แก้วเพ็ญภาค เป็นนักร้องที่มีเอกลักษณ์ในการขับร้องเฉพาะตัว โดยเฉพาะเรื่องการออกเสียง การปั้นคำอย่างประณีต และการถ่ายทอดอารมณ์เพลง อีกทั้งยังสามารถขับร้องได้ดีกับทุกประเภทวงดนตรี ครูกัญญา โรหิตาจร มีลักษณะน้ำเสียงที่ใส นุ่ม และกังวาน เปี่ยมไปด้วยกำลัง ไม่ว่าจะขับร้องเพลงประเภทใดก็เป็นที่ประทับใจของผู้ฟังเสมอ ครั้งหนึ่งหลังจากที่อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ศิลปินแห่งชาติ ได้มีโอกาสฟังครูกัญญา โรหิตาจรขับร้องก็ได้กล่าวชมว่า “...เสียงของคุณกัญญา โรหิตาจรนั้น เรียบ นุ่ม สะอาด

หมดจด เหมือนกับเนื้อแพร...” (พูนพิศ อมาตยกุล, รายการบันทึกเสียงพบครูดนตรีไทย ตอนที่ 56) นอกจากครูสกล แก้วเพ็ญภาค ครูกัญญา โรหิตาจรยังมีโอกาสได้ศึกษาและสืบทอดองค์ความรู้ทางคีตศิลป์ไทยจากครูที่มีชื่อเสียงอีกหลายท่าน เช่น ครูอุ่ง บัวเอี่ยม ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูแซม ช้อย ดุริยพันธุ์ ครูสุดา เขียววิจิตร ครูประชิด ขำประเสริฐ ครูสำเนียง พิกุล เป็นต้น ด้วยประสบการณ์และองค์ความรู้ทางด้านคีตศิลป์ไทยที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูอาจารย์และสั่งสมมา ครูกัญญา โรหิตาจรจึงเป็นครูและคีตศิลปินท่านหนึ่งที่มีบทบาทในแวดวงคีตศิลป์ไทย ถือเป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าและมีคุณูปการต่อวงการคีตศิลป์ไทย นับตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2556 หลังจากที่ครูกัญญา โรหิตาจรถึงแก่กรรม ผลงานการขับร้อง น้ำเสียง ลีลาการขับร้องของครูกัญญา โรหิตาจรยังคงเป็นที่กล่าวขานในฐานะตำนานนักร้องเพลงไทยแห่งคลองบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีและคีตศิลปิน กรมศิลปากรด้วยเหตุนี้ข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับครูกัญญา โรหิตาจร จึงควรค่าแก่การศึกษาและเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาด้านคีตศิลป์ไทยในอนาคต

ชีวประวัติครูกัญญา โรหิตาจร

ที่มา: สุภาภรณ์พัชร แก้วกระหนก

ครูกัญญา โรหิตาจร หรือกัญญา อบนวล ชื่อเล่น เหนิง เกิดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2483 เป็นชาวอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีโดยกำเนิด สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดอินทร์ จังหวัดนนทบุรี เป็นบุตรของนายหมง อบนวล กับนางเจือ อบนวล (โนรี) มีพี่น้อง 3 คน มีบุตรจำนวน 9 คน เป็นบุตรชาย 5 คน และเป็นบุตรธิดา 4 คน ได้แก่ 1) นายนิติภาคย์ พุกกะณะสุต 2) นางยุพา เต๊ะอ้วน 3) นางยุพิน เต๊ะอ้วน 4) จ.ส.อ.ยงยุทธ เต๊ะอ้วน 5) ส.อ.ชัยยศ เต๊ะอ้วน 6) ส.อ.ไชยชนะ เต๊ะอ้วน 7) นางสุภาภรณ์พัชร แก้วกระหนก 8) นายสุรพงศ์ โรหิตาจร 9) พ.จ.อ.วรพร จันทรตรง ครูกัญญา โรหิตาจร ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2556 สิริอายุ 73 ปี

การเรียนรู้ขับร้องเพลงไทยของครูกัญญา โรหิตาจร

ครูกัญญา โรหิตาจร เริ่มเรียนขับร้องเพลงไทยจากครูหมง อบนวล (บิดา) ซึ่งเป็นนักดนตรีไทย สำนักวัดหน้าไทร สายครูจางวางทั่ว พาทยโกศล เมื่อเรียนได้ระยะหนึ่งครูหมงก็ได้พาไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ครูสกล แก้วเพ็ญภาค และหลังจากที่มาฝากตัวเป็นศิษย์ครูสกล แก้วเพ็ญภาคแล้วนั้น

ครูกัญญา โรหิตาจก็ได้เรียนขับร้องเพลงไทยอยู่ในสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญกาสสืบมา ครูสกล มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ เพลงที่ต่อส่วนใหญ่จะเป็นประเภทเพลงสามชั้นและเพลงเถา ซึ่งเพลงแรกที่ครูได้ต่อให้ครูกัญญา โรหิตาจ คือ เพลงแขกต๋อยหม้อ เพลงโสมส่องแสง ตามลำดับ ดังที่ครูกัญญา โรหิตาจ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “เรียนกับพ่อเพลงแรกจะเป็นแขกต๋อยหม้อ จะเริ่มจากไม่ค่อยยากก่อน พอได้ก็ต่อโสมส่องแสง เพลงนั้นเพลงนี้มาเรื่อย ต่อเพลงปรบไ้บ้าง ทยอยบ้าง” (กัญญา โรหิตาจ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2555 อ้างถึงใน วงศ์สันต์ วสันตสุรีย์, 2555) และครูได้เล่าอีกว่า “...พ่อก็จะให้ฝึกร้อง จะคอยบอก เทคนิคต่าง ๆ จะบอกแบบปากต่อปาก นอยปากนั้นแหละนะ ว่าเพลงนี้นะ ต้องร้องอย่างนี้นะ พ่อจะบอกไปเลย เวลาต่อเนี่ยจะไม่แน่นอน เวลาว่างพ่อก็จะมาต่อให้” (กัญญา โรหิตาจ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤศจิกายน 2555 อ้างถึงใน วงศ์สันต์ วสันตสุรีย์, 2555) ครูสุรางค์พักตร์ แก้วกระหนก คีตศิลป์อาวุโส กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร บุตรสาวของครูกัญญา โรหิตาจ ได้เล่าถึงประวัติการเรียนขับร้องของครูกัญญา โรหิตาจ ว่า

แม่เรียนร้องเพลงตั้งแต่เล็ก ๆ เลย เริ่มเรียนร้องกับพ่อก่อน ชื่อตาหมง จากนั้นถึงจะไปเรียนกับตาจล ตอนแรกแม่ก็น่าจะตามพ่อไปก่อน ไปเรียนกับพ่อ ตอนที่พ่อไปสอน จากนั้นถึงให้อยู่เรียนที่บ้านตาจล เพราะว่าบ้านใกล้กัน เลยไปฝากบ้านตาจล ตอนนั้นน่าจะอายุประมาณ 6-7 ขวบ เด็ก ๆ เลย ไปคลุกคลีอยู่ ตั้งแต่เล็ก ๆ ไปเรียนร้องเพลง เรียนตีเครื่อง แม่ก็เรียนที่นั่น แม่ได้เรียนกับครูอุ้น ด้วย เพลงที่เรียนจากทางบ้านตากับครูอุ้นก็จะเป็นพวกเพลงเถา เพลงตับเสียมากกว่า หลังจากนั้นแม่ก็มาทำงานที่ กทม. แล้วก็ย้ายไปทำงานที่กรมศิลป์ พอเข้ากรมศิลป์ก็ได้เรียนเพลงโขนเพลงละคร แต่จริง ๆ แล้วก็พอมือพินอยู่บ้าง ตอนเข้าไปก็ไปเรียนเพิ่มเติมต่อยอดกับครูสุดา เขียววิจิตร ครูเข้มซ้อย... (สุรางค์พักตร์ แก้วกระหนก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มกราคม 2566)

ครูนิรมล นุชทรัพย์ อดีตคีตศิลป์อาวุโส กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต นักร้องคนสำคัญของสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญกาส ได้กล่าวถึงการเรียนขับร้องเพลงไทยของครูกัญญา โรหิตาจ ว่า

...พี่กัญญาเริ่มเรียนร้องกับพ่อก่อนถึงจะมาเรียนกับปู่จล จากนั้นก็เรียนกับครูอุ้น บัวเอี่ยม สองท่านนี้เป็นหลัก พอไปทำงานที่เทศบาลกรุงเทพฯ ก็ได้เรียนกับครูบุญยงค์ด้วย หลังจากอยู่ที่ กทม. พักหนึ่ง ก็ได้ย้ายมาทำงานที่กรมศิลปากร พี่กัญญาได้เรียนเพลงโขนเพลงละครกับครูเชื่อม สุดา เขียววิจิตร ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ พี่กัญญาไม่ได้มาจากสายวิทยาลัยนาฏศิลป์ ก็เลยไม่ได้เรียนกับครูท่านอื่น ๆ ที่สอนอยู่ในวิทยาลัย (นิรมล นุชทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2566)

จากข้อมูลข้างต้นปรากฏชื่อของครูอุ้น บัวเอี่ยม ลูกศิษย์คนสำคัญของครูสกล แก้วเพ็ญกาส และลูกศิษย์สายสำนักบ้านบาตรของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นครูสอนขับร้องเพลงไทย คนสำคัญของครูกัญญา โรหิตาจ ความสัมพันธ์ระหว่างครูอุ้น บัวเอี่ยมกับครูกัญญา โรหิตาจ

เปรียบเสมือนผู้ที่เป่าทั้งน้ำ ครู และพี่น้องร่วมสำนักที่ได้เรียนวิชาการขับร้องเพลงไทยจากครูสกล แก้วเพ็ญภาศ ครูกัญญา โรหิตาจร มีโอกาสได้เริ่มเรียนร้องเพลงกับครูอุ้น บัวเอี่ยม ขณะอายุประมาณ 15 ปี จากข้อมูลในอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพครูอุ้น บัวเอี่ยม ปรากฏข้อมูลของครูกัญญา โรหิตาจร ในทำเนียบประวัติของลูกศิษย์บ้านครูอุ้น บัวเอี่ยม ว่า

อาจารย์กัญญา โรหิตาจร (เหนง) เริ่มเป็นลูกศิษย์เรียนขับร้องเพลงไทยกับ
คุณครูอุ้น เมื่อ อายุประมาณ 15-16 ปี (ราวปี พ.ศ. 2498) โดยไปเรียนแบบกิน
นอนอยู่ที่บ้านคุณครูหลายปีก่อนที่จะเข้าทำงานที่กรมศิลปากร โดยอาจารย์
กัญญาเรียกคุณครูอุ้นว่า “น้ำหุ่ง” ศึกษาทางขับร้องหลายเพลงด้วยกัน เช่น
เพลงบุหลัน เกา เป็นต้น (หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพครูอุ้น
บัวเอี่ยม, 2556)

นอกจากครูอุ้น บัวเอี่ยมแล้ว ครูกัญญา โรหิตาจรได้ศึกษาด้านขับร้องเพลงไทยกับครู
อีกหลายท่าน เช่น คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ ครูอุ้น บัวเอี่ยม ครูประชิด
ข้าประเสริฐ ครูสำเนียง พิภพ เป็นต้น (วงศ์สันต์ วสันตสุรีย์, 2555)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ครูกัญญา โรหิตาจร สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน
สายสามัญ มิได้เรียนหรือสืบทอดองค์ความรู้จากครูท่านใดในวิทยาลัยนาฏศิลป์ หากแต่เส้นทางของ
ครูกัญญา โรหิตาจรนั้นได้เริ่มจากการเรียนขับร้องเพลงไทยกับครูหมิงผู้เป็นบิดา จากนั้นจึงมาฝากตัว
เป็นศิษย์ของครูสกล แก้วเพ็ญภาศ และครูอุ้น บัวเอี่ยม ตามลำดับ ตลอดระยะเวลาที่พำนักอาศัยอยู่
ที่บ้านบางใหญ่ก็ได้เรียนกับครูทั้งสองท่านเป็นหลัก ต่อมาหลังจากที่ครูกัญญา โรหิตาจร ได้เข้ามา
ทำงานที่วงดนตรีไทยเทศบาลกรุงเทพมหานคร หรือกองการสังคีต กรุงเทพมหานคร ในขณะนั้นก็ได้มี
โอกาสเรียนขับร้องกับครูบุญยงค์ เกตุคง และเมื่อย้ายมาทำงานที่กรมศิลปากร ก็มีโอกาสดูเรียนร้อง
เพลงโขนเพลงละครเพิ่มเติมจากครูสุตา เขียววิจิตร ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ นอกจากนี้ครูกัญญา
โรหิตาจร ยังได้เรียนกับครูขับร้องอีกหลายท่าน เช่น คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ ครูประชิด
ข้าประเสริฐ ครูสำเนียง พิภพ เป็นต้น

ชีวิตการทำงานของครูกัญญา โรหิตาจร

ครูกัญญา โรหิตาจร เป็นนักร้องประจำวงปี่พาทย์ของครูสกล แก้วเพ็ญภาศ ด้วยความสามารถ
ปฏิภาณไหวพริบ ความจำที่แม่นยำ และน้ำเสียงที่ไพเราะเป็นเอกลักษณ์ ผสมกับความรักและ
ความเมตตาเสมือนลูก ครูสกล แก้วเพ็ญภาศจึงได้ฝากครูกัญญา โรหิตาจรเข้าทำงานที่วงดนตรีไทย
เทศบาลกรุงเทพมหานคร (กองการสังคีต กรุงเทพมหานคร) กับครูบุญยงค์ เกตุคง และหลังจากนั้น
ราวปี พ.ศ. 2512 ครูกัญญา โรหิตาจร ก็ได้ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่คีตศิลป์ ประจำกองการสังคีต
กรมศิลปากร (กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต) โดยการชักชวนของครูเสรี หวังในธรรม ศิลปิน
แห่งชาติ ดังที่ ครูสุภาภรณ์พัชร แก้วกระหนก ได้ให้สัมภาษณ์ถึงการทำงานของครูกัญญา โรหิตาจร ว่า

...ตอนแรกแม่ยังไม่ได้เป็นนักร้อง แม่ห่างจากการร้องเพลงไปพักหนึ่ง แม่ไป
ทำงานอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวกับดนตรี แต่ทำไปสักพักแม่เขาก็คิดถึงการ
ร้องเพลง แม่ก็กลับบ้านมาร้องเพลงที่บ้านตากล ตากลก็ฝากงานให้แม่ที่ กทม.
แม่เข้ามาทำงาน ที่วงเทศบาลกรุงเทพฯ ราวปี 07-08 หลังจากนั้นก็ย้ายไปอยู่

แผนกที่ไปอยู่แผนกก็เพราะว่าตอนนั้นเจอพ่อเส ครูเสรี หวังในธรรม กำลังหานักร้องมาประจำที่กรมศิลป์ พ่อเสก็ชวนมา พ่อเสก็เลยให้แม่มาสอบที่แผนก แม่ก็ทำงานอยู่ที่แผนกจนเกษียณ หลังจากเกษียณแล้วยังยังทำงานอยู่แผนกเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านคีตศิลป์ไทยของกลุ่มดุริยางค์ไทยจนวาระสุดท้ายของชีวิตแม่... (สุภาวศ์พัทธ์ แก้วกระหนก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มกราคม 2566)

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ได้บรรยายไว้ในรายการบันทึกเสียงพบครูดนตรีไทย ตอนที่ 56 ประวัติและผลงานของนักร้องกรมศิลปากรคุณกัญญา โรหิตาจร ว่า

...คุณกัญญา โรหิตาจร เป็นนักร้องซึ่งแต่เดิมนี่เคยสังกัดอยู่ที่วงดนตรีของ กทม. หรือของเทศบาลนครกรุงเทพมาก่อน เป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของคุณบุญยงค์ เกตุคง ในกลุ่มนั้นก็มีนักร้องสาว ๆ อยู่ด้วยกันหลายคน รุ่นนั้นก็มีความบุญชู ทองเชื้อ คุณกัญญา โรหิตาจร คุณอนงค์ ศรีไทยพันธ์ คุณบุหงา จรัสเพชร มาวันหนึ่งจากการที่ได้เชิญวงของเทศบาลมาเล่นในสังคีตศาลาก็ดี หรือจากการที่เชิญมาเล่นในรายการบนเวทีของกรมศิลปากรก็ดี ทำให้คุณเสรี หวังในธรรม มีสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะสรรหานักร้องเสียงดี ๆ สักคนหนึ่งเข้ามาประจำกรม ซึ่งตอนนั้นก็มียกนักร้องสองสามท่านกำลังเกษียณอายุไป ก็มีเช่น คุณครูสุดา เขียววิจิตร และครูเข้มซ้อย ดุริยพันธ์ เป็นต้น คุณกัญญา โรหิตาจรนั้นได้เข้ามาอยู่ในกองการสังคีต กรมศิลปากร ถ้าผมจำไม่ผิดก็คงจะประมาณปี 2512 ในตอนนั้นเมื่อเข้ามาใหม่ ๆ ก็ยังร้องเพลงแบบร้องหมู่อยู่ เพราะว่าคุณกัญญานั้นถนัดในการร้องเพลงเถาและเพลงประเภทร้องประกอบวงดนตรีมาก่อน เมื่อมาร้องกับกรมศิลปากร ก็จำเป็นที่จะต้องร้องเพลงประกอบการแสดง (พูนพิศ อมาตยกุล, รายการบันทึกเสียงพบครูดนตรีไทย ตอนที่ 56)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ครูกัญญา โรหิตาจร ได้เข้ามาเป็นนักร้องและทำงานที่วงดนตรีไทยเทศบาลกรุงเทพมหานคร ราวปี พ.ศ. 2507-2508 หลังจากทำงานที่วงดนตรีไทยเทศบาลกรุงเทพมหานครได้ประมาณ 4-5 ปี กระทั่ง พ.ศ. 2512 ครูกัญญา โรหิตาจร ได้สอบเข้ารับราชการที่กองการสังคีต กรมศิลปากรหรือกลุ่มดุริยางค์ไทย สังกัดการสังคีตปัจจุบัน ตามคำชวนของคุณเสรี หวังในธรรม ครูกัญญา โรหิตาจรได้ปฏิบัติหน้าที่คีตศิลปินไทยด้วยความรักและศรัทธาในอาชีพนี้เสมอมา เป็นที่รักและเคารพของเหล่านักดนตรีไทยทุกคนในสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ตลอดจนนักดนตรีไทยทั่วไป

ทางขับร้องของครูกัญญา โรหิตาจร

ทางขับร้องของครูกัญญา โรหิตาจร ที่ใช้ขับร้องและถ่ายทอดให้แก่ลูกของครู ลูกศิษย์ และสืบทอดมาถึงหลานศิษย์ เป็นทางที่ได้รับการถ่ายทอดจากครูสกล แก้วเพ็ญภาคและครูอุ้น บัวเอี่ยมเป็นหลัก โดยเฉพาะทางขับร้องประเภทเพลงเถาและเพลงตับ ครูนิรมล นุชทรัพย์ กล่าวว่า “...ทางร้องเพลงเถา เพลงสามชั้น ที่พี่กัญญาร้องส่วนใหญ่เป็นทางของที่บ้านปู่หรือทางที่เรียนกับครูอุ้นสองทางนี้

เป็นหลัก ทางร้องจะไม่เหมือนกับที่ได้ยินกันทั่วไป เพราะที่กรุณาไม่ได้เรียนมาจากสายวิทยาลัยนาฏศิลป์ ไม่เคยเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์” (นิรมล นุชทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2566) กรุณา โรหิตาจลเป็นหนึ่งในคีตศิลปินเพียงไม่กี่คนของกรมศิลปากรที่สืบทอดทางขับร้องจากสายวิทยาลัยนาฏศิลป์ ด้วยเหตุว่ามิได้เข้ารับการศึกษาศิลปะจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ แต่เมื่อเข้ารับราชการที่กรมศิลปากร กรุณา โรหิตาจลได้เพิ่มเติมองค์ความรู้ทางคีตศิลป์ไทยตามแนวทางและแบบแผนของกรมศิลปากรจากครูหลายท่าน ดังที่ ครูสุภาภรณ์ พักตร์ แก้วกระหนก กล่าวว่า “...พอเข้ากรมศิลป์ก็ได้เรียนเพลงโขนเพลงละคร แต่จริง ๆ แล้วก็มีพื้นฐานอยู่บ้าง ตอนเข้าไปก็ไปเรียนเพิ่มเติมต่อยอดกับครูสุดา เขียววิจิตร ครูเข้มซ้อย...” (สุภาภรณ์ พักตร์ แก้วกระหนก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มกราคม 2566)

หากพิจารณาจากข้อมูลสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับที่มาทางขับร้องของกรุณา โรหิตาจล สามารถสรุปได้ว่า ทางขับร้องประเภทเพลงสามชั้น เพลงเถา เพลงทยอย เพลงดับ กรุณา โรหิตาจล ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูสุกล แก้วเพ็ญภาศ ครูอุ้น บัวเอี่ยม เป็นหลัก และทางร้องบางประเภทเพลงก็ได้มาจากการเรียนเพิ่มเติมกับครูบุญยงค์ เกตุคง ครูประชิด ขำประเสริฐ ครูสำเนียง พิภพ และคุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ เป็นต้น ส่วนทางขับร้องเพลงสำหรับการแสดงโขนละครได้รับการถ่ายทอดมาจากครูสุดา เขียววิจิตร ครูเข้มซ้อย ดุริยพันธุ์ เป็นหลัก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ การศึกษาจากไฟล์เสียงและวิดีโอการขับร้องเพลงไทยประเภทต่าง ๆ ของกรุณา โรหิตาจล เช่น เพลงเกร็ดทั่วไป เพลงสามชั้น เพลงเถา เพลงสำหรับการแสดงโขนละคร เป็นต้น พบว่ากลวิธีการขับร้องที่นิยมใช้ขับร้องและได้มีถ่ายทอดสู่คีตศิลปินกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีตและลูกศิษย์ของกรุณา โรหิตาจล สามารถสรุปได้เป็น 5 กลวิธีสำคัญ ดังนี้

1. กลวิธีการออกเสียง เป็นลักษณะของการเปล่งเสียงร้องหรือทำนองเอื้อนซึ่งถือเป็นเรื่องพื้นฐานของการขับร้องเพลงไทย หากแต่กรุณา โรหิตาจลนั้นจะมีวิธีการออกเสียงที่ละเมียดละไมจะไม่ออกเสียงเต็มเสียงในทีเดียว แต่จะค่อย ๆ ปล่อยเสียงออกมา โดยใช้เสียงจากอวัยวะสำคัญในร่างกาย เช่น ปอด กระบังลม และลำคอ เป็นสำคัญ ทั้งนี้ วิธีการในการออกเสียงก็จะต่างกันไปตามขึ้นอยู่กับท่อนั้น ๆ

2. กลวิธีการทอดเสียง เป็นหนึ่งในกลวิธีพิเศษของการออกเสียง นักร้องเพลงไทยทั้งผู้ชายและผู้หญิง จะมีลักษณะและวิธีการทอดเสียงที่แตกต่างกัน ในกรณีของกรุณา โรหิตาจลนั้น กลวิธีการทอดเสียงถือเป็นเอกลักษณ์และองค์ความรู้ที่สำคัญ ซึ่งการทอดเสียงในแบบฉบับของกรุณา จะกระทำโดยการค่อย ๆ เปล่งเสียงออกมาจากลำคอ เช่น ในการขึ้นเสียงสูงหรือลงเสียงต่ำ กรุณาจะนิยมใช้วิธีการทอดเสียง โดยเป็นลักษณะของการเปล่งเสียงจากทำนองเสียงต่ำไปหาทำนองเสียงสูงหรือทำนองเสียงสูงลงมาทำนองเสียงต่ำโดยค่อย ๆ ปล่อยเสียงออกไปจากลำคอ และจะไม่ใช้วิธีการแผดเสียงหรือร้องเต็มเสียงในทันทีเด็ดขาด ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เสียงร้องของกรุณา โรหิตาจลและลูกศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มีความนุ่มนวล ฟังสบาย และไม่ขัดกับอารมณ์เพลง

3. กลวิธีการเอื้อน กรุณา โรหิตาจล มีวิธีการเอื้อนที่แตกต่างจากนักร้องเพลงไทยท่านอื่น โดยวิธีการเอื้อนของกรุณานั้นจะมีลักษณะแบบค่อย ๆ ปล่อยเสียงแต่ละพยางค์ด้วยความประณีตบรรจง เน้นกำลังเสียงจากภายในสู่ภายนอก โดยมีคอเป็นตัวกำหนดความชัดของพยางค์ที่ออกเสียง

เช่น ในการเอื้อนแบบสามพยางค์ พบว่าครูจะเน้นเสียงยาวและหนักในพยางค์แรกเสมอ เป็นต้น ทั้งนี้ พบว่าการเอื้อนของครูกัญญา โรหิตาจร จะมีลักษณะวิธีการแตกต่างกันไปตามลักษณะของบทประพันธ์ ทำนองและอารมณ์เพลง

4. การปั้นคำ เป็นกลวิธีการออกเสียงคำร้องวิธีหนึ่ง ที่ส่งผลให้คำร้องนั้น ๆ มีความเด่นชัดมากขึ้นทั้งด้านรูปภาษาและรสของบทประพันธ์ ครูกัญญา โรหิตาจร มีลักษณะการปั้นคำที่แตกต่างจากนักร้องเพลงไทยท่านอื่น โดยในการขับร้องและถ่ายทอดของครูกัญญาจะเน้นการปั้นคำร้องเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นเสมือนหัวใจหลักของการถ่ายทอดอารมณ์ผ่านเสียงร้อง ลักษณะการปั้นคำของครูกัญญา โรหิตาจร ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างมาจากการขับร้องเพลงสมิงทอง สองชั้น ในตับสมิงทอง ดังนี้

บทร้องเพลงสมิงทอง สองชั้น

โอ้เจ้าดวงพุ่มพุ่มประทุมทอง	หวังประคองเชยชมสมถวิล
บัวสองดอกออกสง่าในวาริน	เกิดโถมขึ้นที่ทรงของดวงใจ

ตารางที่ 1 ตารางแสดงลักษณะการปั้นคำเพลงสมิงทอง สองชั้น ของครูกัญญา โรหิตาจร

คำเดิม	การปั้นคำ
โอ้	โอ+โอ้+โอ
พวง	พู่+อวง
พุ่ม	พู่+อุ่ม+อื้อ
เชย	เชื้อ+เอย
ชม	โชะ+อม
ดอก	ดอ+ออก
สง่า	สะ+งา+อ่า (เน้นพยางค์ที่ 3)
ริน	รี+อิน
ขึ้น	คื้อ+อิน+อื้อ
ของ	ขอ+หอง
ดวง	ดู+อวง

5. การถ่ายทอดอารมณ์เพลง

จากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทั้งบทสัมภาษณ์และวิดีโอการขับร้องของครูกัญญา โรหิตาจร พบว่าครูกัญญา โรหิตาจร เป็นผู้ที่มีความสำคัญกับการถ่ายทอดอารมณ์เพลงเป็นอย่างมาก โดยสังเกตได้จากการใช้กลวิธีต่าง ๆ ในข้อที่ 1-4 วิธีการเฉพาะต่าง ๆ ดังข้างต้นนี้ ล้วนแต่ส่งผลต่อการสำแดงอารมณ์ของบทประพันธ์และบทเพลง ซึ่งในการขับร้องของครูกัญญานั้นสังเกตว่าหากบทประพันธ์เป็นบทสำหรับอารมณ์รักจะเน้นคำสำคัญที่เกี่ยวกับอารมณ์รัก หากเป็นอารมณ์เศร้าก็จะเน้นทั้งบทร้องและการใช้เสียง เป็นต้น

บทบาทของครูสัญญา โรหิตาจล

ครูสัญญา โรหิตาจล เป็นนักร้องเพลงไทยที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งของอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีและกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ตลอดเส้นทางชีวิตคีตศิลป์ของครูสัญญา โรหิตาจล ได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิลปินมาโดยตลอด เป็นบุคคลที่สร้างแรงบันดาลใจให้นักร้องเพลงไทยหลายท่าน อีกทั้งยังเป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทต่อการพัฒนากลวิธีการขับร้องเพลงไทย ครูสัญญา โรหิตาจล ถือเป็นนักร้องเพลงไทยท่านหนึ่งที่มีคุณูปการและมีบทบาทสำคัญต่อนักร้องเพลงไทยในรุ่นหลังและศาสตร์วิชาคีตศิลป์ไทย โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) บทบาทของครูสัญญา โรหิตาจล ในการเป็นแรงบันดาลใจให้นักร้องเพลงไทยในพื้นที่อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

ครูสัญญา โรหิตาจล เป็นผู้ที่มีความรักในการขับร้องเพลงไทย มีความเพียรที่จะพัฒนาทักษะและเรียนรู้กระบวนการเพลงต่าง ๆ ตลอดเวลา มีลักษณะนิสัยเป็นคนใจดี เปี่ยมไปด้วยความรักความห่วงใยให้ผู้อื่นเสมอ เป็นผู้ให้และผู้นำในทุกสถานการณ์ ตลอดจนเป็นผู้ที่คอยดูแลครูบาอาจารย์ด้วยความกตัญญูทศเวทที่เสมอมา ด้วยลักษณะเด่นเพียงส่วนหนึ่งดังข้างต้น ครูสัญญา โรหิตาจล จึงกลายเป็นลูกศิษย์ขับร้องที่ครูสกล แก้วเพ็ญภาครักและให้ความเมตตาเสมือนลูก อีกทั้งยังเป็นที่รักของพี่น้องร่วมสำนักมาโดยตลอด ย้อนเวลาไปในขณะนั้นวงดนตรีไทยของครูสกล แก้วเพ็ญภาคเป็นวงที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในพื้นที่อำเภอบางใหญ่และถือเป็นวงดนตรีไทยยอดเยี่ยมประจำวัดพิบูลเงิน ในยุคนั้นวงดนตรีของครูสกลนอกจากจะมีครูสัญญา โรหิตาจลเป็นนักร้องประจำวงแล้วยังมีนักดนตรีที่มีชื่อเสียงและมีฝีมือดีหลายท่าน เช่น ครูสุรเดช กิมเปียม ครูละมุล เผือกทองคำ ครูเม้น นุชทรัพย์ และครูมนัส ตาดสุวรรณ เป็นต้น ด้วยเอกลักษณ์ในน้ำเสียง ลีลาการขับร้อง และความสามารถของครูสัญญา โรหิตาจลที่โดดเด่น ส่งผลให้ครูสัญญา โรหิตาจล มีบทบาทในการเป็นตัวอย่างของนักร้องเพลงไทยที่มีคุณภาพและมีบทบาทในการเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ที่มีความสนใจการขับร้องเพลงไทยในพื้นที่อำเภอบางใหญ่หลายท่าน เช่น ครูนิรมล นุชทรัพย์ ครูบุญเยี่ยม กิมเปียม ครูสุภาภรณ์พัคตร์ แก้วกระหนก (บุตร) ครูวรพร จันทร์ตรง (บุตร) เป็นต้น ดังที่ วงศ์สันต์ วสันตสุริย์ ได้กล่าวถึงครูบุญเยี่ยม กิมเปียม ว่า “ครูบุญเยี่ยม กิมเปียม เริ่มเรียนขับร้องครั้งแรกกับครูสวัสดิ์ เหมือนแย้ม เมื่อครั้งอายุ 16 ปี บิดาได้พาไปฝากตัวเป็นศิษย์ครูสกล แก้วเพ็ญภาค โดยได้แรงบันดาลใจจากการขับร้องของครูสำรวย ดุริยานนท์และครูสัญญา โรหิตาจล” (วงศ์สันต์ วสันตสุริย์, 2555) นอกจากนี้ครูบุญเยี่ยม กิมเปียมแล้ว ครูนิรมล นุชทรัพย์ ยังได้กล่าวถึงบทบาทของครูสัญญา โรหิตาจล ที่มีต่อตนเองว่า

...ในกรณีของครู ที่ตัวครูเองเป็นนักร้องจากบางใหญ่ เป็นนักร้องจากบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค ได้เข้ามาทำงานที่กรมศิลปากรก็เพราะมีพี่สัญญาสนับสนุน พี่สัญญาจะคอยสอนและต่อเพลงให้มาตลอด อย่างวันเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุดก็จะเข้ามาต่อเพลงกับพี่สัญญาที่บ้านแถวหลานหลวง มากินมานอนที่บ้าน พี่สัญญาจนสอบเข้าทำงานที่กรมศิลปากรได้เรายากมาทำงานตรงนี้ ก็เพราะมีพี่สัญญาเป็นแรงบันดาลใจมาโดยตลอด... (นิรมล นุชทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2566)

นอกจากนี้ครูสุรางค์พัชร์ แก้วกระหนก ยังได้กล่าวถึงบทบาทของครูกัญญา โรหิตาจร ในฐานะมารดาและศิลปินต้นแบบ ว่า “...แม้เป็นคนที่มีบทบาทต่อชีวิตการเป็นนักร้องของครูและพี่ ๆ น้อง ๆ มาก ลูก ๆ ทุกคนร้องได้เล่นดนตรีได้ ตั้งแต่เกิดมา เริ่มเรียนร้องเพลง ครูก็มีแม่เป็นแรงบันดาลใจและเป็นต้นแบบเสมอมา ลูก ๆ ทุกคนของแม่ก็เช่นกัน...” (สุรางค์พัชร์ แก้วกระหนก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มกราคม 2566)

ภายหลังจากที่ครูกัญญา โรหิตาจร ได้เข้ามาทำงานที่วงดนตรีไทยเทศบาลกรุงเทพฯ และย้ายมาที่รับราชการที่กรมศิลปากร ครูกัญญาก็ยังคงเป็นแรงบันดาลใจสำคัญของนักร้องเพลงไทยในบางใหญ่ อีกทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักร้องเพลงไทยในสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค และนักร้องหลายท่านในอำเภอบางใหญ่ เช่น ครูนิรมล นุชทรัพย์ ครูนิษา ฌอนอมรูป เป็นต้น

2) บทบาทของครูกัญญา โรหิตาจร ที่มีต่อคีตศิลป์ กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

หลังจากที่ครูกัญญา โรหิตาจร ได้เข้ามารับราชการในตำแหน่งคีตศิลป์สังกัดกรมศิลปากร ตามคำชวนของครูเสรี หวังในธรรมแล้วนั้น ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่แรกเข้าทำงาน จนเกษียณอายุราชการและจบจวนวาระสุดท้ายของชีวิตของครูกัญญา โรหิตาจร ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านคีตศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ครูกัญญา โรหิตาจรได้ปฏิบัติหน้าที่ของศิลปินผู้สร้างความสุข ความบันเทิงและปฏิบัติหน้าที่ครูผู้ถ่ายทอดศิลปะวิทยาการด้านการขับร้องเพลงไทยอย่างเต็มกำลังความสามารถโดยตลอด ด้วยเอกลักษณ์ในการขับร้องทั้งด้านน้ำเสียง ด้านกลวิธีที่ใช้ในการขับร้อง ด้านการประพาดดนตรีเป็นแบบอย่างที่ดี ตลอดจนลักษณะนิสัยส่วนตัวที่สนุกสนานเฮฮา ใจดีมีเมตตา และเป็นครูผู้มีแต่ให้เสมอมา ครูกัญญา โรหิตาจรจึงเป็นบุคคลที่รักและเคารพของคีตศิลป์ดุริยางค์ศิลป์ กลุ่มดุริยางค์ไทย ตลอดจนกลุ่มนักแสดงในแผนกนาฏศิลป์ ของกรมศิลปากรมาโดยตลอด และทุกคนมักจะเรียกครูกัญญา โรหิตาจรว่า “แม่กัญญา”

จากการสัมภาษณ์คีตศิลป์ กลุ่มดุริยางค์ไทย ทำให้ทราบได้ว่า ครูกัญญา โรหิตาจร ถือเป็นนักร้องตัวอย่างที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจให้คีตศิลป์ในกรมศิลปากรหลายท่าน ดังที่ ครูกัญญาจนปริญ แสดงหาญ กล่าวว่

แม่กัญญาเป็นนักร้องเพลงไทยที่โด่งดังมาก่อนที่จะมาทำงานที่กลุ่มดุริยางค์ไทย ครูรู้จักท่านตั้งแต่ยังเป็นเด็กเรียนที่วัดโสมนัส เพราะชอบดูรายการทางทีวีช่อง 5 ของ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ท่านจะมาร้องออกอากาศทางทีวีเป็นประจำ ชอบเสียงท่านมาตลอด จนครูได้มาเรียนที่นาฏศิลป์ จึงได้ทราบว่าท่านทำงานอยู่ที่นี่สำหรับตัวของครูเอง ท่านไม่ใช่เป็นครูอย่างเดียว ท่านเป็นเหมือนแม่ของครู ท่านจะคอยเป็นห่วง คอยต่อเพลงให้ มีงานก็ดึงไปพาไป ร้องบ้าง ฟังบ้าง เล่นบ้าง แม่กัญญาเป็นคนที่เฮฮา มีเมตตาสูง มีความใจดีและเผื่อแผ่ให้แก่ทุกคนที่เคียดร้อน แม่กัญญา มีบทบาทกับชีวิตการเป็นนักร้องของครูและคุณครูนักร้องของกรมศิลป์เราอีกหลายท่านมาก เช่น ครูนิรมล ครูนิษา ครูสุรางค์พัชร์ และพี่แก้ว วันเพ็ญ แม่กัญญาเป็นทั้งครูทั้งแม่ที่คอยสนับสนุนและส่งเสริมครูเสมอมาจนมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตถึงทุกวันนี้ (กัญญาจนปริญ แสดงหาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 ธันวาคม 2565)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ข้างต้น นอกจากบทบาทในด้านแรงบันดาลใจแล้ว ครูักัญญา โรหิตาจร ยังมีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดและการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการขับร้องเพลงไทยของคีตศิลปิน กลุ่มดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร ดังที่ครูนิรมล นุชทรัพย์ ได้เล่าว่า

...พี่ักัญญาเป็นนักร้องหญิงที่มีบทบาทมากคนหนึ่ง นักร้องเพลงไทยในรุ่นก่อน จนถึงปัจจุบันหลายคนล้วนแต่มีพี่ักัญญาเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจ พี่ักัญญาเป็นคนเสียงดีมาก เสียงหวาน ร้องเพลงได้ดีในทุกอารมณ์ บทโทรทัศน์ บทละครก็จะร้องได้อารมณ์หมด พี่ักัญญาเป็นคนใจดี เป็นผู้ให้อารมณ์ดี เวลาต่อเพลงนี้ไม่ดูนะจะมีอารมณ์ขึ้น บทบาทสำคัญในกรมศิลปากรของพี่ักัญญา นอกจากเรื่องทางขับร้องที่ไม่เหมือนกับที่ร้องกันอยู่ทั่วไปได้ถูกนำมาถ่ายทอดต่อ แล้วคือ กลวิธีการร้อง ด้วยความที่พี่ักัญญาจะมีวิธีการร้องที่เฉพาะตัว ไม่เหมือนใคร ด้วยความอาวุโสและเป็นที่เคารพของคีตศิลปิน กรมศิลปากร ประสบการณ์ และองค์ความรู้ของพี่ักัญญาจึงมีบทบาทส่งผลกับวิธีการร้องของนักร้องในกรมศิลปากร เช่น วิธีการออกเสียง วิธีการเอื้อน วิธีปั้นคำ การถ่ายทอดอารมณ์เพลง พี่ักัญญาได้ถ่ายทอดวิธีการเหล่านั้นให้นักร้องในกรมศิลปากรทั้งสิ้น เช่น ครูครูนิษา แก้ว วันเพ็ญ ผึ้ง ภมรรัตน์ เป็ลกานต์สินี พุดงาย ๆ ว่านักร้องทุกคนในกรมศิลปากรต้องผ่านการเรียนกับพี่ักัญญา ด้วยสิ่งที่พี่ักัญญาได้ถ่ายทอดไว้นั้นได้คงอยู่และถ่ายทอดต่อไปในทุกวันนี้... (นิรมล นุชทรัพย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2566)

3) บทบาทของครูักัญญา โรหิตาจร ที่ส่งผลต่อกลวิธีการขับร้องเพลงไทยของคีตศิลปิน กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ด้วยประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนขับร้องเพลงไทยตั้งแต่เด็ก กระทั่งเข้ามาสู่การเป็นนักร้องประจำวงดนตรีต่าง ๆ และการเป็นคีตศิลปินของกองการสังคีต กรมศิลปากร ของครูักัญญา โรหิตาจร ส่งผลให้ประสบการณ์และองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นเกิดการตกผลึกและกลั่นออกมาเป็นกลวิธีและเอกลักษณ์ในการขับร้องเพลงไทยที่มีความเฉพาะตัวของครูักัญญา โรหิตาจร แต่ทั้งนี้ แม้ว่าจะเป็นกลวิธีและเอกลักษณ์เฉพาะตัว แต่ก็เป็นกลวิธีที่ได้รับการยอมรับ ครูักัญญาได้ถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่ได้ตกผลึกนี้สู่คีตศิลปิน กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต ดังที่ครูักัญญาจนปรณ์ แสดงหาญ เล่าว่า “...กลวิธีการขับร้องของแม่ักัญญาในปัจจุบันกลุ่มดุริยางค์ไทยก็ยังคงสืบทอดอยู่ การสืบทอดโดยครูรุ่นใหญ่ เช่น ครูนิรมล ครูนิษา พี่เป้า สุภาวงศ์พัทธร ครู ถั่วรุ่นหลังมาหน่อยก็เช่น แก้ว วันเพ็ญ จิตตรง ซึ่งวิธีการทอดเสียง การปั้นคำ การออกเสียงของแก้วนี่ถือว่ายังคงชัดเจนและใกล้เคียงแม่ักัญญาเลย...” (ักัญญาจนปรณ์ แสดงหาญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 ธันวาคม 2565)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า ครูักัญญา โรหิตาจร เป็นนักร้องเพลงไทยที่มีบทบาทต่อการขับร้องเพลงไทยของนักร้องเพลงไทยทั้งในสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค ในพื้นที่อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี หรือผู้ที่ชื่นชอบในการขับร้องเพลงไทย ตลอดจนคีตศิลปิน กลุ่มดุริยางค์ไทย

สำนักการสังคีต โดยบทบาทสำคัญของครูักญา โรหิตาจลนั้น สามารถสรุปได้เป็น 2 ด้านสำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในด้านการปฏิบัติตน ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในฐานะศิลปินผู้เป็นบุคคลสาธารณะ มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ จนกลายเป็นแบบอย่างและแรงบันดาลใจในการขับร้องเพลงไทยของศิลปินหลายท่าน

2. บทบาทที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อวิธีการขับร้องเพลงไทย การถ่ายทอดอารมณ์ในแบบฉบับของครูักญา โรหิตาจล เป็นผลให้วิธีการขับร้องดังกล่าวได้เผยแพร่สู่คีตศิลปินในกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร และกลายเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ในการขับร้องเพลงไทยของคีตศิลปิน กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งกลวิธีการขับร้องในแบบฉบับของครูักญา โรหิตาจล นั้น ประกอบด้วย 5 กลวิธี ได้แก่ การออกเสียง การทอดเสียง การเอื้อน การปั้นคำ และการถ่ายทอดอารมณ์เพลง

สรุป

ครูักญา โรหิตาจล เป็นหนึ่งในนักร้องเพลงไทยคนสำคัญของสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค สำนักดนตรีไทยแห่งคลองบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ครูักญาเริ่มเรียนขับร้องเพลงไทยกับบิดา จากนั้นบิดาก็ได้พามาฝากตัวเป็นศิษย์ของครูสกล แก้วเพ็ญภาค และมีโอกาสได้เรียนกับครูอุ่ง บัวเอี่ยมในเวลาต่อมา ทางขับร้องของครูักญา โรหิตาจลล้วนแต่ได้สืบทอดและมีที่มาจากครูทั้งสองท่านเป็นหลัก นอกจากนี้ครูักญายังมีโอกาสได้ศึกษาและสืบทอดองค์ความรู้ทางด้านคีตศิลป์ไทยจากครูหลายท่าน เช่น ครูเข้ม ช้อย ดุริยพันธุ์ ครูสุดา เขียววิจิตร ครูบุญยงค์ เกตุคง ครูประชิด ขำประเสริฐ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ และครูสำเนียง พิภพ เป็นต้น

ในด้านชีวิตการทำงานของครูักญา โรหิตาจล เริ่มจากการเข้าทำงานที่วงเทศบาลกรุงเทพมหานคร (กองการสังคีต กรุงเทพมหานคร) โดยได้รับความเมตตาจากครูสกล แก้วเพ็ญภาค และครูบุญยงค์ เกตุคง หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2512 ได้มาสอบเข้ารับราชการที่กองการสังคีต กรมศิลปากร (กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต) ตามคำชวนของครูเสรี หวังในธรรม ครูักญาได้ปฏิบัติหน้าที่คีตศิลปิน กรมศิลปากรตั้งแต่นั้นสืบมาจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

แม้ว่าครูักญา โรหิตาจลจะเป็นนักร้องเพลงไทยจากสำนักดนตรีไทยต่างจังหวัดที่มีได้สืบทอดองค์ความรู้ทางด้านคีตศิลป์ไทยจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เหมือนคีตศิลปินท่านอื่น แต่ด้วยน้ำเสียงอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ความขยันหมั่นเพียร ตลอดจนลักษณะนิสัยส่วนตัวที่มีแต่ความเมตตาอาทรแก่พี่น้องร่วมงานและเป็นประพุดิตนเป็นผู้ให้เสมอมา จึงทำให้ครูักญา โรหิตาจล เป็นที่ยอมรับจากครูผู้ใหญ่ เพื่อนร่วมงาน และเป็นที่ยอมรับของคนในแวดวงคีตศิลป์ไทยและดนตรีไทยอย่างกว้างขวาง ครูักญา โรหิตาจล ถือเป็นคีตศิลปินอีกท่านหนึ่งที่มิมีบทบาทต่อคีตศิลปินกรมศิลปากร รวมไปถึงนักร้องนักดนตรีจากสำนักบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค ทั้งในด้านการปฏิบัติตน การดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในฐานะศิลปินผู้เป็นบุคคลสาธารณะ ด้านการสืบทอดและพัฒนาองค์ความรู้ทางคีตศิลป์ไทยของกรมศิลปากร และนำมาสู่เอกลักษณ์ของการขับร้องเพลงไทยของคีตศิลปิน กรมศิลปากร ในปัจจุบัน อันเกิดจากกลวิธีการขับร้องทั้ง 5 กลวิธี ได้แก่

การออกเสียง การทอดเสียง การเอื้อน การปั้นคำ และการถ่ายทอดอารมณ์เพลง ที่ครูกัญญา โรหิตาจล ได้ถ่ายทอดไว้ให้อยู่คู่กับกลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

รายการอ้างอิง

- พูนพิศ อมาตยกุล. รายการบันทึกเสียงพบครูดนตรีไทย ตอนที่ 56. สืบค้นจาก https://sirindhornmusiclibrary.li.mahidol.ac.th/music_teacher/kanya-rohitachon/.
- วงศ์วสันต์ วสันตสุริย์. (2555). การสืบทอดดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต] จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรุณ บัวเอี่ยม นักร้องเสียงระฆังทอง. (2556). หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนางอรุณ บัวเอี่ยม. ม.ป.ท., ม.ป.พ.